

A tanárok képzésével foglalkozik a negyedik fejezet. A diákok csak ott veszik komolyan az információs tevékenységet, csak ott dolgoznak hatékonyan az információval, ahol a tanárok is. És természetesen ott, ahol jól felszerelt, jól működő könyvtár van. Ahol ezek a feltételek hiányoznak, a diákokban nem alakulhatnak ki azok a készségek, amelyekre az információs társadalomban feltétlen szükségük van. Nagyon fontos tehát a tanárok ilyen irányú képzése, s a működő tanárok továbbképzése. Sajnos, a vizsgálatok azt mutatják, hogy a tanárképző főiskolákon nem törődnek eléggé ezzel a kérdéssel.

Más főiskolákon sincs minden rendben. A diákok nagy része nem tudja használni a könyvtárat, nem képesek önálló munkára.

A British Library mindig kezdeményezője és támogatója volt az információtechnika bevezetésének az iskolákban, mind az osztályteremben, mind a könyvtárban. A számítógépet ugyancsak szervesen be kell illeszteni az oktatási folyamatba. Ám az is természetes, hogy az információtechnika természetes otthona az iskolai könyvtár. Itt tanulhatják meg a tanulók az online és az on-disc (CD-ROM) információkeresés módszereit, technikáját. Az információtechnika kezelésének ismerete nem tévesztendő össze az információkezelésének ismeretével, viszont kiegészíti azt.

A jövő feladataira való kitekintés hangsúlyozza az iskolai könyvtárak fejlesztésének fontosságát. Az információs ismeretek, készségek kialakítása, amiben a könyvtáraknak döntő szerepük van, rendkívül fontos. Az információs műveltség (literacy) a jövő emberének egyik legfontosabb erőforrása lesz.

Milyen jó lenne, ha ezt a könyvet minél több iskolai könyvtáros és tanár kézbe venné, és az is fontos lenne, hogy az oktatásügyben vezető szerepet játszó szakemberek is megismerjék.

M. Fülöp Géza

Public Libraries and their Book Funds

A Report from the National Book Committee

The report shows a disturbing decline in book provision in all parts of the United Kingdom except Scotland and the Welsh Districts, where the smaller size of the library authorities exerts special pressures on citizens to maintain a comprehensive and efficient library service. In some individual library authorities the levels of decline shown are little short of catastrophic.

Researched and produced by
The National Book Committee
and published by

Book Trust, Book House, 45 East Hill, London SW18 2ZJ

Public libraries and their book funds / a report from the National Book Committee. - London : Book Trust, cop. 1992. - [12] p.

Mekkora az egy lakosra jutó könyvbeszerzés összege az angol könyvtárakban?

A Nemzeti Könyv Bizottság *A közművelődési könyvtárak könyvbeszerzésre szánt pénzüsszegei* címmel még 1989-ben közzétett egy jelentést, amely az 1978/79-től 1987/88-ig terjedő időszakot fogta át. Ez a mostani füzet – az előzőkhöz hasonló szerkezetben, de felfrissített információ-tartalommal – 1980/81-től 1990/91-ig vizsgálja a könyvbeszerzésre fordított költségeket az Egyesült Királyság közművelődési könyvtáraiban.

Az egy főre eső könyvbeszerzési érték mérésére három mutató szolgált:

1. a fogyasztói (kiskereskedelmi) árindex;
2. a kiadói egyesületek (kiadók) árindexe;
3. a könyvkereskedői árindex (a mostani jelentésben ez utóbbira hivatkoznak leggyakrabban, mivel az árak és a könyvre fordított összegek között ebben az indexben mutatható ki leg-szorosabb kapcsolat).

Összességében véve a könyvbeszerzésre fordított pénz aggasztó csökkenését mutatják az Egyesült Királyság megyéire lebontott statisztikai adatok. 1980/81 és 1985/86 között az egy főre eső könyvbeszerzés összege még 55,7%-kal nőtt, az ezt követő 5 évben (1985/86 és 1990/91 között) már csak 28,5%-os növekedésről beszélhetünk. (Az adatok mindig az ún. „üzleti évre” vonatkoznak, s az sem lehet közömbös, hogy a vizsgálat kezdő éve, 1980/81 alacsony költségvetésű évnek számított.)

A könyvtárak próbáltak ugyan nyomást gyakorolni fenntartóikra, mert csak így nyújthatnak átfogó és hatékony szolgáltatásokat, néhány önálló kiskönyvtárban mégis katasztrofális helyzet alakult ki.

A közművelődési könyvtári ellátás különösen 1992-ben került reflektorfénybe, mégpedig azért, mert a miniszterelnök létrehozott egy új minisztériumot, a Kulturális Örökség Minisztériumát (Department for National Heritage). A kormányban is képviselte egy miniszter a könyvtárügyet, ezáltal nagyobb lett a közművelődési könyvtárak presztízsze, mint az elmúlt években. Az 1964-ben született közművelődési könyvtári és múzeumi törvény értelmében „átfogó és hatékony” szolgáltatást lehetett elvárni a közművelődési könyvtáraktól, ám azok erre nem igazán voltak képesek. Az angol könyvtárosegyesület február 27-ét jelölte meg mint a „Mentsük meg könyvtárainkat” akció napját: ezzel akarták felhívni a figyelmet a szegényes könyvellátásra és a gyér szolgáltatásokra. Tették ezt azért, mert 80 millióval kevesebb könyvet kölcsönöztek a közművelődési könyvtárakból. *Richard Hoggart* erről írta, hogy: „A szokatlanul gyors kulturális változás jelen korszakában a közművelődési könyvtárak egyrészt az egyik legfontosabb jelzői a változásnak, másrészt ők a változás legfeltűnőbb áldozatai is.”

A fenti megállapítás igazságát támasztják alá az 1990/91-es üzleti évről közzétett adatok, miszerint az Egyesült Királyságra általánosan jellemző, hogy a népességszámhoz viszonyítva az egy főre eső könyvtári könyvre költött összeg valamivel a fogyasztási árindex fölött tartotta magát, ám ha ezt összevetjük a *The Bookseller* által publikált új könyvek áraival, itt már 16,5%-os csökkenést tapasztalhatunk az ellátásban, ami azt jelenti, hogy észrevehetően kevesebb új könyv kerül be a könyvtárakba, mint tíz évvel azelőtt. A nemzeti statisztikákból nem derül ki, milyen súlyos

gondokkal kell szembenéznük a közművelődési könyvtáraknak, s ugyanúgy hallgattak arról is, hogy az ország bizonyos vidékein mennyire megnyirbálták a költségvetést.

Országszerte nagy egyenlenségekkel tarkított képet mutat a közművelődési könyvtárakban könyvre fordított összegek elemzése. Egy londoni önkormányzat tízszer többet képes könyvre költeni (a népesség/főre eső pénzt alapul véve), mint mondjuk egy észak-írországi. Az sem ritka, hogy 50 vagy 60%-kal rövidítik meg a könyvvásárlásra fordítható összeget: még Skóciában is, ahol az országos átlagnál valamivel jobbnak számít az ellátás, Shetlands és Western Isles egyéni önkormányzatainál 50%-nál nagyobb a visszaesés. Egy-egy tartományon belül is számottevő eltéréseket mutattak ki: amíg Wales kerületei mind megnövelték könyvre szánt pénzalapjaikat, addig a nyolc walesi megyéből csupán öt élt ezzel a lehetőséggel, így alakulhatott ki széles szakadék Newport (3,09 font/fő) és az olyan megyék, mint Dyfed (1,51 font/fő), Powys (1,44 font/fő) és Clwyd (1,12 font/fő) között az egy főre eső pénzüsszegek nagyságában.

Némi optimizmusra adhat okot, hogy a skóciai COSLA (Convention of Scottish Local Authorities) a közművelődési könyvtári szolgálatra vonatkozó normatíváit 1987-ben első alkalommal közreadta, majd – különösen 1990/91-től kezdődően – a könyvvásárlásra szánt anyagi alapokat is fejlesztette.

Hasonló, pozitív kezdeményezésre leginkább Észak-Írország szorulna rá, hiszen Belfastban 2,15 font jut egy főre, Western Board átlaga azonban csupán 55 penny, ami rászolgál az „elégtelen” minősítésre. Az elmúlt két évben általában is romlott az ellátás: Camden pl. 1991 szeptembere és 1992 áprilisa között egyáltalán nem tudott új könyvet vásárolni.

A jelentés trendjeit megerősíti a Loughborough-i Egyetem információs statisztikai osztályának felmérése is. Összehasonlítva az 1990/91 évi aktuális ráfordításokat az 1991/92 évekkel és az 1991/92 évi becsült ráfordításokat az 1992/93-as adatokkal, megállapítható, hogy kevesebb, mint 6%-os a növekedés a könyvre költött pénz minden mutatóját alapul véve, ami valójában a könyvellátás visszaesését jelenti. Az olvasóközönség a jelenlegi gazdasági recesszió miatt kevesebbet vásárol közvetlenül a könyvesboltokban, noha mind több és több új kiadványra lenne igénye. A

közművelődési könyvtárak segíthetnének ezen a problémán, ám a mind magasabb árak miatt egyre kevesebb új könyvhöz jutnak.

Az *Iskolai és gyermekkönyvtári szolgálatok Angliában és Walesben 1990-1991 között* címmel közzétett felmérés szerint a közművelődési könyvtárakban mindössze 1.37 font volt a könyvre költött összeg gyermekenként. Ez nagyjából azt jelenti, hogy új gyarapodásként évente egy gyermekre csupán egy könyv egyharmada jut. Hat, a főváros vonzáskörzetében lévő településen, négy megyében és két belső londoni kerületben kevesebb, mint 1 angol fontot költöttek gyermekenként. Nem mindegyik, helyi oktatásért felelős hatóság tart fenn iskolai könyvtári szolgálatot (így pl. nincs iskolai könyvtár London Cityben, Hackney, Lewisham, South Glamorgan vagy Rochdale területén), körzetenként viszont jelentős eltérések mutatkoznak a könyvre fordított kiadásokban: az országos átlag 3,68 font egy-egy tanulóra, ehhez képest London belvárosában az átlag fölött, 4,08 angol fontot, a főváros vonzáskör-

zetében az átlag alatt, 2,39 angol fontot költöttek.

A Nemzeti Könyv Bizottság jelentése végül üzenetet intéz a miniszterhez, mivel az ő kötelessége, hogy felügyelje és támogassa a könyvtári szolgálatot, biztosítsa a széles körű és hatékony könyvellátást. Azért kellett ezt immár sokadszor hangoztatni, mert pl. Derbyshire megyében annyira komolyra fordult a helyzet, hogy egy független szakértői munkaközösség döntése szerint 750 000 angol fonttal kellene helyreállítani a könyvállapot egy hároméves periódusban, és ez az alap tartana fenn egy évi 2000 angol fonton levő szintet (ezer lakosra, 1990 októberi árakkal számolva). A miniszter felel azért, hogy ez meg is történjék. Az efféle beavatkozások – amint az a jelentésből kiderül – másutt is elkelnének. A Nemzeti Könyv Bizottság annyit máris elért, hogy legalább felhívta a döntéshozók figyelmét a jelenlegre.

Szabó Eszter

HORDOZHATÓ ONLINE KATALÓGUST is elő lehet már állítani, a *LibraryBrowser for Newton* szoftverrel. Ez a népszerű LibraryBrowser keresőprogram applikációja az Apple cég *Newton MessagePad*-jére. A katalógus valamely részét (a hír keletkezésekor csak 60 000 tételt, de ezt a kapacitást hamarosan többszörösére tudják növelni) le lehet tölteni a hordozható kézi számítógépre. Ennek a „digitális személyi asszisztens”-nek a segítségével a könyvtáros vagy a használó mindenféle vezeték, konnektor nélkül, a polcok között böngészve vagy az olvasótermi asztalnál ülve is kereshet tovább a katalógusban. Ha pl. egy könyvben érdekes hivatkozást talál, mindjárt megállapíthatja, megvan-e az illető munka a könyvtárban. A dokumentum pillanatnyi hozzáférhetőségét (nincs-e kikölcsonözve) még nem tudja közölni a szoftver. Ára mindössze 99 dollár.

(*Public Libr. Quarterly*, 14.vol. 2/3.no. 1994.)